

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد.

۲۰۲۰/۰۸/۰۸

عزیز الله کهگدای

یادداشتهای حافظ نور محمد کهگدای

قسمت ۴۶

جلسه ولیعهدی شهزاده عبدالله جان پسر امیر شیرعلیخان

دراثر فشار ملکه امیر شیرعلیخان دختر محمد افضل خان، مادر عبدالله جان، که در میان اعضای دربار نفوذ زیاد داشت، متمایل به کوچکترین پسر خود شهزاده عبدالله جان به ولیعهدی بود، چنانچه امیر در سفر امباله عبدالله جان را با خود برد تا او را بصفت ولیعهد به انگلیس معرفی کند. به استناد و مندرجات اخبار « شمس النهار » را جمع به جلسه ولیعهدی و صورت پیشنهاد امنای دربار، قوم و موافقت نظر امیر شیرعلیخان و مراسم جشن ولیعهدی در تپه مرنجان مطالب سوومندی در شماره های سال دوم و سوم مجله تاریخی آریانا نوشته بودم که برخی مطالب مندرجات اخبار شمس النهار نقل میشود: پس چونکه خیال مبارک اشرف مصروف تخم امنیت و معذلت در ملک است به صوابدید ما اراکین و خوانین افغانستان که خیر خواهان این دولت خدا داد دادیم به جهت دوام امنیت در مملکت چنان به نظرمی آید که بهتر آنست حضور معلا سردار والا شان عبدالله جان را که خلف الصداق

سرکار اشرف است و صورت صلاح از چهره حال مبارکش مبرهن و هویدا است به منصب ولیعهدی خود ممتاز فرمایند تا مردم اعلی و ارانی این مملکت، پادشاه ثانی خود را دانسته او هام باطله، فساد از خیالات شان محو گردد و تاجران این سلطنت خداداد بفار غبالی در معاملات خود سرگرم باشد. امیر صاحب ممدو در جواب خیر خواهان دولت ارشاد فرمودند که برای تجویز نمودن این چنین امر کلان مناسب است که مشورت اعظم و اکابر خاندان خود و اکابر خوانین رعایای این دولت خدا داد گرفته شود، احسن خواهد بود. چنانچه واقعه ۲۲ شهر رمضان المبارک یوم جمعه اعظم خاندان بارکزیایی و افخم دودمان غلجایی و کوهستانی، اکابر تجار، کبار قزلباشیه، کابلی و غیره اراکین معزز قرب و جوار کابل تقریباً یک هزار نفر جمع گردیده در سراچه خاص مجتمع گردیدند.

از جانب امیر باتدبیر ابولفتح معین الدین امیر شیرعلیخان صاحب بهادر سردار باعز و وقار مظهر کمالات خفی و جلی اعنی سردار شیرعلیخان قندهاری در آن جمع لسان فصاحت بیان خود را به جواهر آبدار موعظت ذیل به تبیان آورد « که ای اراکین، خوانین، تجار و کبار از اعظم و افخم هر قوم ساکن این خطه مقبوضه سلطنت خدا داد واضح باد که علی الدوام مهندس خیال مبارک بندگان اشرف امیر صاحب مصروف نظم و نسق امور ملکی در ظهور امنیت و رفاهیت و ترقی تجارت و ظهور بدایع و صنایع بکثرت درین ملک است، چنانچه حتی الوسع خود چیزیکه لوازم بشریت بود در آن باب کوتاهی از جانب شهریاری نرفته که به خود شما روشن است .

الحال از عرصه چند یوم اراکین و خوانین این دولت که بلفعل در این مجمع جمع اند در باب ممتاز فرمودن سردار والا سردار عبدالله خان به منصب ولیعهدی معروض ضمیر منیر بندگان اشرف نموده بجد و جهد در باب قبولیت عرض خود درخواست هانمودند، چنانچه سر کار اشرف شما جمله اعظم این دولت را از جمله خیر خواهان سلطنت خود تصور مینمایند ازین جهت شما جمله را در این انجمن جمع نموده از شما شورای در این باب گرفته میشود که صلاح و مشوره شماییان به نسبت عرض داشت امنای دولت چیست و بصوابدید شما سزاوار این منصب کیست هر چه در رای خیر اندیش شما بی تفریه بموجب حدیث مبارک « کلام الناس علی قدر عقولهم » بلا مضایقه بمعرض عرض در آید که بندگان اشرف عمل به آیه وافی هدایه « و شاورهم فی الامر » شما را شریک دولت دانسته از شما جرگه یعنی مشوره درین باب طلب می نمایند پس بشما هم واجب است که عمل بر حدیث نبی مختار که « المستشار مؤتمن » نموده آنچه خیر دولت و استحکام سلطنت به صوابدید شما آید عرض نمائید.

د پانو شمیره: له ۱ تر ۳

افغان جرمن آنلاين په درنیت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له الیرلو مخکې په خیر و لولی

جمله حضار مجلس متفق اللفظ والبيان عرض نمودند:

« برین مژده گر جان فشانم رواست که این مژده جان ماست »

لیکن جرئت و اقدام بعرض این امر کرده نتوانستیم که بقیین قبول عرضداشت بر خود نداشتیم و منافع این امر هویداست که سوای امنیت و رفاهیت، ترقی در تجارت آسایش و فلاحیت رعیت نتیجه دیگر ندارد که تصورمحمّل المنینین نموده، برخی از این جمع، رأی دیگر را به معرض بیان آرند. ماهمه حاضرین مجمع به صدق و خلوص قلب این امر را موجب آبادی مملکت و خیر خود تصورنموده دراین باب بجای یک مبارکباد، صد مبارکباد بعرض رساندن دیگرسخنی به خاطر نداریم، چونکه درباب سرفراز نمودن سرداروالاشان، سردار عبدالله جان کل خوانین، اراکین، اعظم و افخم سلطنت متفق اللفظ والمعنی مشوره عام و تام دادند.

سرداروالاتبّار سردار شیرعلیخان قندهاری از مجمع بجمع جمله اراکین دولت برخاسته حاضر دربار اشرف گردیده مبارکباد اداء نموده و عرض داشت که بعد از ادای و عطف خود کل صاحبان جلسه متفق اللفظ اظهارخوشنودی خود را درنصب سردار والاشان، سردار عبدالله جان به منصب ولیعهدی بیان نمودند، گویا امنای دولت عرضیکه معروز خدمت درباب مقرر نمودن ولیعهدی نموده بودند از زبان کل اعانی و ارانی سلطنت عرض نموده بودند، بعد از کل خوانین و حاضرین جوقه جوقه و گروه گروه مشرف آستانه بوسی گردیده مبارکباد ادا نموده رخصت میگردیدند.

بندگان اشرف از زبان گوهر فشان خود ارشاد فرمودند که بهتر آنست که خلعت ولیعهدی به سردار عبدالله جان بروز عید فطر بعد از ادای صلوات عطا شود و بشجاعت و شرافت نشان عالیجاه حسین علیخان تولمشر صاحب بهادر اعنی سپهسالار افواج افغانستان حکم فرمودند که بر تپه مرنجان که جای وسیع و بنای رفیع است برای انجام جلسه مبارکه احتتام و انتظام کامل بعمل آرند که نماز عید هم در آنجا خوانده خواهد شد، چونکه شجاعت نشان تولمشر صاحب عهده سپهسالاری بمنصب لالاگری سردار عبدالله جان نیز سرفراز بود، بنابر اهتمام این جلسه مترنم به این مقوله گردید که از شاه یک اشارت و از ما بسرودیدن. او فوراً حکم داد که معماران و نجاران و استادانیکه هستند مزدوران را جمع نموده به چابک دستی میدان سرتپه مرنجان را هموار ساخته، سطح تپه را پاک و صاف نمایند و شامیانه کلان و وسیع را ایستاده نموده و منبرکلان چوبی را در آنجا نصب کردند.

مراسم جشن ولیعهدی در تپه مرنجان

شماره ۶۱ جلد اول غره شوال ۱۲۹۰ق - ۱۸۷۳م اخبار شمس النهار مینویسد:

هفت و نیم بجه روز، معدلت نشان اشرف امیر صاحب به سواری اسپ تشریف فرمای عید گاه شدند. قبل از تشریف آوری بندگان اشرف، یکروز پیشتر شرافت و شجاعت نشان عالیجاه حسین علیخان سپه سالار صاحب بهادر، اهتمام شامیانه، فرش و فروش و تیاری منبر و غیره سامانه که تفصیل آن موجب طوالت است بنهایت جان فشانی برسرتپه مرنجان نموده بودند، وقتیکه سواری اشرف امجد امیر صاحب بهادر از دروازه شاه شهید پایان گردید، از طرف دروازه لاهوری و باغ علی مردان کل سرداران و خوانین حکام جوقه جوقه نمودار شده بشرف سلام مشرف شده هم رکاب تا تپه مرنجان رفتند و بوقت رسیدن بندگان عالی امیر صاحب بهادر اول شرافت و شجاعت نشان عالیجاه حسین علیخان صاحب بهادر تولمشر کل افواج افغانستان به همراهی کل صاحبان استاف و سرغندمشرها ملبس بلباس لیس و گلابتون به آئین عسکری جیغه ها زده حاضر حضور گردیده مشرف سلام گردیدند و از چهار طرف لک ها آدم به جهة ادای نماز عید و به تقریب شمول جلسه ولیعهدی از اطراف قریبه کابل تا بوقت ده و نیم بجه تقریباً هشت یا نه لک آدم جمع گردیدند.

پائین تپه مرنجان از حد قلعه بگرامی تا حد بینی حصار مدور پنج مایل جای میشود کل پلتن و رجمنت سواران و توپخانه های صدمت بنیان بقاعه ملتری « عسکری » لین بسته ایستاده بودند. اول صلوة عید اداء نموده مردم ترک و تاجیک که از دور و نزدیک در آن مجمع جمع شده بودند، جهات نیاز بدرگاه بی نیاز بشکریه این موهبت عظیمی سودند. بعد از ادای صلوة و عطف نامه که چند روز پیشتر از آن حسب فرمان شاهی عالیجاه قاضی عبدالقادر خان صاحب بهادر را که سکرتر ملتری ساخته بودند اعلم العلماء و افضل الفضلا و اعظ گردیده خالق کریم حافظ محمد عظیم صاحب آنرا گرفته و به منبر برآمده به آواز بلند بفصاحت و بلاغت و عطف نمودند و از طرف امیر شیر علیخان رقم ولیعهدی بنام شهزاده عبدالله به تاریخ اول شوال که روز اول عید فطر باشد صادر شده و بقید همین تاریخ وثیقه شرعی قبولیت ولیعهدی از طرف مردم حاضر ساخته شده بود.

قراریکه میرزا یعقوب علی خافی می نویسد: مراسم جشن ولیعهدی خیلی باشکوه بوده و چند شبانه روز بر فراز تپه مرنجان، بازار های شهر کابل و سایر شهر های افغانستان دوام داشت. در خطبه عید، بعد از نام امیر شیر علیخان بار اول اسم شهزاده عبدالله جان بحیث ولیعهد برده شد و توپ های شادایانه فیر گردید و مدت ۷ شبانه روز در تپه مرنجان و در کوچه و بازار های کابل مراسم ولیعهدی دوام داشت، آتش بازی در کوه های شیر دروازه و آسه مایی افروخته میشد. رقاصه ها و سراینده های هندی در این جشن اشتراک کرده بودند. مخارج جشن، عیش و عشرت، طعام و خلعت، چراغان، ساز و سرود از خزانه عامره اجازه گردید. اضافه بر آن کوچه های کابل گذر به گذر مردمان چراغان کرده

داد عیش و عشرت میدادند و از طرف پادشاه در هر گذر طعام پخته که شاه و گدا از آن طعام تناول کنند و درباره پادشاه رعیت پرور و ولی عهد پادشاه بصدق دل دعا کنند .

قصاید ولیعهدی و اولین کابینه افغانستان دربالا حصار:

چون مقارن جلسه ولیعهدی اولین کابینه افغانستان در عهد امیر شیرعلیخان دربالاحصار کابل تشکیل شده بود که حیثیت صدراعظم را سید نورمحمد شاه خان فوشنجی داشت، صدراعظم و وزراء هرکدام القابی به پشتو داشتند شعرا علیالعموم درقصاید ولیعهدی از کابینه مذکور و القاب ارگان آن تذکر داده اند. چون تشکیل کابینه و اولین جلسه آن در سراج خاص بالا حصار اهمیت تاریخی دارد، اینک اسماء ایشان اینجا گرفته و بعد به اقتباس یکی از قصایدی که از طرف میرزا عبدالنبی خان واصل سروده میپردازیم و از دریچه نگاه شاعر شکوه و ترقیات ملکی و نظامی و اسماء اعضای کابینه و مراسم جشن و ولیعهدی را به خوانندگان گرامی معرفی میکنیم:

اعضای اولین کابینه افغانستان که مقارن جلسه و جشن و ولیعهدی عبدالله جان در بالا حصار کابل تشکیل شد قرار آتی است:

- صدراعظم سید نور محمد شاه خان فوشنجی، ملقب به «لوی مختار»
- وزیر داخله، عصمت الله خان غلزایی جبارخیل ملقب به حشمت الملک «لوی مین د غرو ملک»
- وزیر خارجه، ارسال خان غلزایی «لوی مین د باندی»
- وزیر مالیه، حبیب الله خان ملقب به مستوفی «لوی ملک»
- وزیر حربیه، حسین علیخان ملقب به سپهسالار «تولمشر»
- خزانه دارکل، احمد علیخان تیموری «لوی تولونی»
- سرمنشی حضور، محمد حسن خان دبیرالملک «لوی کسل»

قصیده میرزا عبدالنبی خان واصل:

چون قصیده طویل است از اینرو به دوسه فرد آن اکتفا میکنیم:

و ز عنایات خداوند جهاندار خبیر
آنکه بی مثل و عدیل آمد و بی شبه و نظیر
قره العین جوان بخت امیر این امیر
شد اولوالامر پس از داورکیهان تسخیر
از سر قدر کله گوشه به گردون اثیر

الله الحمد که از مرحمت حی قدیر
وارث تخت و نگین حامی دین «عبدالله»
جوهر تیغ ظفر گوهر اکلیل جلال
شد جهاندار پس از خسرو و کیوان ایوان
سود از منصب و الای ولیعهدی شان

پایان